

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος Συνοδωρή ἑτησίαι: Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν ταῖς ἑπταετίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνοδωμαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι. — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδοῦ Σταδίου, 6 22 Νοεμβρίου 1881

Η ΠΑΤΡΙΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Émile Souvestre]

Ἰουλίου 12. Αἰνύκτες ἔγειναν ἡδὴ ψυχραὶ καὶ μακραι, ὁ ἥλιος δὲν μὲ ἀφυπνίζει πλέον διαφαινόμενος ὀπισθεν τῶν παραπετασμάτων μου πολὺ πρὸ τῆς ὥρας τῆς ἐργασίας, καὶ ἂν ἀνοικτοὺς ἔτι ἔχω τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὸ γλυκὺ θάλπος τῆς κλίνης μὲ κρατεῖ δεδεσμευμένον ἐπ' αὐτῆς. Καθ' ἑκάστην πρωτὴν ἐγείρεται μακρὰ φιλονεικία μεταξὺ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς ἀκηρίας μου, ἐγὼ δὲ θερμῶς ἄχρι τῶν ὀφθαλμῶν κεκαλυμμένος, ἀναμένω, ὡς ὁ Γάσκων, νὰ κατορθώσουν νὰ συμβιβασθοῦν.

Ἐν τούτοις, σήμερον τὴν πρωτὴν, φῶς διολισθαῖνον διὰ τῆς διαφυῆς τῆς θύρας μου μέχρι τοῦ προσκεφαλαίου μου, μὲ ἀφύπνισε ταχύτερον τοῦ συνήθους. Μάτην ἐστρεφόμενη ἐν τῇ κλίνῃ μου ἡ πεισματώδης λάμπρις μὲ κατεδίωκε πανταχοῦ, ὡς ἐχθρὸς νικηφόρος. Ἀπολέσας τέλος τὴν ὑπομονήν μου, ἀνηγέρθη, ἀνεκάθισα ἐπὶ τῆς κλίνης μου, καὶ ἔριψα ὑπ' αὐτὴν τὸν νυκτικόν μου σκοῦφον.

Ἠγέρθην δυσθυμότατος, καταρώμενος τὸν νέον μου γείτονα, ὅστις ἔχει τὴν μανίαν ν' ἀγρυπνῇ ἐν ᾧ ἐγὼ θέλω νὰ ὑπνώττω. Ὅλοι τοιοῦτοι εἴμεθα· δὲν ἐνοοῦμεν πῶς οἱ ἄλλοι δύνανται νὰ ζῶσι δι' ἰδίον των λογαριασμόν. Ἐκαστος ἡμῶν ὁμοιάζει πρὸς τὴν γῆν τοῦ παλαιοῦ συστήματος τοῦ Πτολεμαίου, καὶ θέλει περὶ ἑαυτὸν νὰ περιστρέφηται τὸ σύμπαν δόλοκληρον.

Ῥίψας τὸν σκοῦφόν μου ἐξήγαγον βραδέως τοὺς πόδας μου ἀπὸ τοῦ θερμοῦ μου ἐφαπλώματος, μεμφιμοίρωσά ἅμα διανοούμενος πόσον ὄχληροί εἶνε οἱ γείτονες.

Πρὸ μηνὸς ἔτι οὐδεμίαν ἀφορμὴν παραπόνων εἶχον κατὰ τῶν γειτόνων, οὗς ἡ τύχη μοὶ εἶχε παράσχει· οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐπέστρεφον ἀργὰ, ὅπως κοιμηθῶσι, ἐξήρχοντο δ' ἐνωρίτατα ἅμα ἀφυπνιζόμενοι. Ἡμῶν σχεδὸν πάντοτε μόνος εἰς τὸ ὑψηλὸν μου οἴκημα, μόνος μετὰ τῶν νεφελῶν καὶ τῶν στρουθίων!

Ἄλλ' ἐν Παρισίοις οὐδὲν τὸ μόνιμον—τὸ κῦμα τοῦ βίου παρασέρει τὰς τύχας ἡμῶν ὡς τ' ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ βράχου φύκη. Οἷας μορφὰς διαφόρους εἶδον διερχομένας τὸν μακρὸν τοῦτον διάδρομον τῶν ὑποστέγων δωμάτων! Πόσοι ἡμερῶν τινων ἐταίροι ἐξηρανίσθησαν διὰ παντός!

Καὶ οἱ μὲν συνανεφύθησαν μετὰ τῆς μυρμηκίᾶς τῶν ζώντων τῆς στροφοδινουμένης ὑπὸ τὴν μάστιγα τῆς ἀνάγκης, οἱ δὲ ὑπνώττουσιν ἐν τῷ νεκροταφείῳ ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ!

Ὁ βιβλιοδέτης Παῦλος εἶνε εἰς τῶν τελευταίων τούτων. Ἐνεκα τοῦ ἐγαῖσμοῦ του ἔμεινεν ἄνευ οἰκογενείας, ἄνευ φίλων· ἀπέθανε μόνος ὡς ἔζησε. Οὐδεὶς ἔκλαυσεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ του, ὁ δὲ θάνατός του οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ μετέβαλε· εἰς μόνον λάκκος ἐπληρώθη ἐν τῷ νεκροταφείῳ καὶ ἐν ὑπερῶν δωμάτων ἐκενώθη.

Τοῦτο κατέχει ἀπὸ τινων ἡμερῶν ὁ νέος μου γείτων.

Νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν (τόρα ὅτε ἐξύπνησα ἐντελῶς καὶ ἔστειλα τὴν δυσθυμίαν μου νὰ ὑπάγῃ νὰ εὕρῃ τὸν σκοῦφόν μου) νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, ὁ νέος αὐτὸς γείτων μου, μολονότι ἐξυπνᾷ ὀλίγον ἐνωρίτερον, παρ' ὅσον ἀρμύζει εἰς τὴν ἀκηρίαν μου, εἶνε κάλλιστος ἄνθρωπος· ὑποφέρει τὴν ἔνδειάν του, ὅπως ὀλίγοι δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὴν εὐτυχίαν των, — μετ' εὐθυμίας καὶ μετριοφροσύνης.

Ἐν τούτοις ἡ τύχη σκληρῶς αὐτὸν κατεδασάνισε. Ὁ Γεροπέτρος εἶνε ἐρείπιον πλέον ἀνθρώπου. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑτέρου τῶν βραχιόνων του κρέμαται χεῖρις κενὴ, τὸν ἀριστερὸν πόδα του κατεσκεύασεν ὁ ξυλοργὸς, καὶ ὁ δεξιὸς μόλις σύρεται, ἀλλ' ἡ μορφή του ὑπέρκειται φαιδρὰ καὶ ἡρεμῶς. Βλέπων τις τὸ βλέμμα αὐτοῦ τὸ ἀκτινοβόλον, ἀκούων τὴν φωνὴν του, τῆς ὁποίας τὸ σθένος ἐντείνεται, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος, ἐνοεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ παρέμεινεν δόλοκληρος ἐν τῷ ἡμιηρησιπωμένῳ περιβλήματι. Τὸ φρούριον ἐβλάβη ὀλίγον, ὡς λέγει ὁ Γεροπέτρος, ἀλλ' ἡ φρουρὰ εἶνε σώα καὶ υγιής.

Ὅσοι μᾶλλον ἀναπολῶ τὸν ἐξαίρετον τοῦτον ἄνθρωπον, τοσοῦτω μέρωμαι ἐμαυτὸν διὰ τὴν βλασφημίαν ἣν ἐξεσφενδόνθησα κατ' αὐτοῦ ἅμα ἀφυπνισθεῖς.

Εἴμεθα, ἐν γένει, ὑπὲρ τὸ δέον ἐπεικεῖς διὰ τὰ κρύφια ταῦτα πρὸς τὸν πλησίον ἡμῶν ἀδικήματα. Πᾶσα κακεντρέχεια μὴ ἐκφραζομένη, μὴ ἐξερχομένη τῆς διανοίας ἡμῶν, μᾶς φαίνεται ἀθώα, καὶ ἐν τῇ σκαιᾷ ἡμῶν δικαιοσύνῃ συγχωροῦμεν ἀνεξετάστως τὸ ἀμάρτημα, τὸ μὴ ἐκδηλωθὲν διὰ πράξεως!

Ἄλλὰ πρέπει ἀρὰ γε ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον νὰ

δρίζονται αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ἡμῶν; Ἐκτός τῶν σχέσεων τῶν γεγονότων, δὲν ὑφίσταται ἄρα γε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σπουδαία τις σχέσηις αἰσθημάτων; Δὲν ὀφείλομεν ἄρα γε πρὸς ὅσους ζῶσι ὑπὸ τὸν αὐτὸν μετ' ἡμῶν οὐρανὸν τὴν ἀρωγὴν οὐ μόνον τῶν πράξεών μας ἀλλὰ καὶ τῶν προθέσεών μας; Πᾶσα ἀνθρωπίνη τύχη δὲν πρέπει ἄρα γε νὰ εἶνε δι' ἡμᾶς πλοῖον ὅπερ κατευοδούμεν διὰ τῶν εὐχῶν μας; Δὲν ἀρκεῖ οἱ ἀνθρωποὶ νὰ μὴ βλάπτωσιν ἀλλήλους, πρέπει νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους, πρέπει νὰ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους. Τὸ σύνθημα *Urbi et orbi* ἔδει νὰ εἶνε ἡ αἰωνία κορυφὴ ὄλων τῶν καρδιῶν. Τὸ νὰ καταρᾶται τις οἰονόηποτε, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἔτι, καὶ ἐν παρόδῳ ἔτι, εἶνε ταῦτ' ὅσον πρὸς τὸ ν' ἀντιπράττει κατὰ τοῦ μεγάλου νόμου, ὅστις καθίδρυσεν ἐδῶ κάτω τὴν συγκοινωνίαν τῶν ψυχῶν, καὶ εἰς ἣν ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸ γλυκὺ ὄνομα ἀγάπης.

Αἱ σκέψεις αὗται μοὶ ἐπῆλθον ἐν ᾧ ἐνεδουόμην, ἐσκέφθην δὲ προσέτι ὅτι πρέπει νὰ ἱκανοποιήσω τὸν Γεροπέτρον. Ὅπως ἀποζημιώσω αὐτὸν διὰ τὸ αἶσθημα τῆς πρὸ ὀλίγου κατ' αὐτοῦ δυσαρρεσκείας μου, ὀφείλω νὰ τῷ παράσχω τεκμήριον τῆς πρὸς αὐτὸν συμπαθείας μου· τὸν ἀκούω ὑπομέλποντα ἐν τῷ δωματίῳ του ἐργάζεται· θέλω νὰ τῷ κάμω ἐγὼ, πρῶτος, τὴν γειτονικὴν μου ἐπίσκεψιν.

Ἐγὼ δὲ πρῶτῃ ὥρᾳ. Εὗρον τὸν Γεροπέτρον ἐνώπιον τραπέζης φωτιζομένης ὑπὸ μικροῦ λαμπτήρος καπνίζοντος, κατασκευάζοντα χονδροειδεῖς θήκας ἐκ ναστοχάρτου, καὶ ὑποτονθορῶζοντα μεταξὺ τῶν ὀδόντων του δημῶδες τι μέλος. Ἐν τῷ δωματίῳ του δὲν ὑπάρχει πῦρ καίτοι τὸ ψυχοῦ εἶνε δριμύ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡμίανόιζα τὴν θύραν ἔρρηξε φωνὴν εὐθύμου ἐκπλήξεως.

— ὦ! σεῖς εἴσθε, γείτονά μου, ἐμβάτε λοιπόν! δὲν ἐφανταζόμην ὅτι ἐξυπνήσατε τόσον πρῶτ' δι' αὐτὸ τραγωδῶ σιγὰ, σιγὰ, ἐφοβούμην μήπως σὰς ἐξυπνήσω.

Τί εὐγενὴς ψυχὴ! κ' ἐγὼ τὸν ἔστελλον εἰς τὸν διάβολον, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐμερίμνει τόσον περὶ τοῦ ὕπνου μου!

Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ συνεκίνησε, καὶ τῷ ἀπέτεινα ὡς γείτων τὸ καλῶς ἦλθε, μετὰ διαχύσεως, ἥτις τὸν κατευχαρίστησε.

— Μὰ τὸν Θεὸν, μοῦ φαίνεσθε καλὸς ἀνθρώπος καὶ μοῦ ἀρέσει ἡ συντροφιά σας, μοὶ εἶπε διὰ τόνου στρατιωτικῆς ἀφελείας, σφίγγας τὴν χεῖρά μου· δὲν μοῦ ἀρέσουν ὅσοι βλέπουν τὸ πλαγιὸν τῶν δωμάτων ὡς σύνορον, καὶ μεταχειρίζονται ὡσάν ἀγρίους τοὺς γείτονάς των. Ὅταν κανεὶς ἀναπνῆ τὸν ἴδιον ἀέρα καὶ διμῆ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν μὲ ἓνα ἄλλον δὲν πρέπει νὰ τοῦ γυρᾷ τὴν πλάτην... Καθῆσατε ἐκεῖ, γείτονά μου, μὲ συμπάθειο. Μονάχα προσέξτε εἰς τὸ σκαμνί, ἔχει τρία πόδια, καὶ διὰ τέταρτο χρειάζεται καλὴ θέλησις.

— Ὅσον δι' αὐτὴν νομίζω ὅτι δὲν λείπει ἀπ' ἐδῶ μέσα, εἶπον.

— Ἡ καλὴ θέλησις! ἐπανέλαβεν ὁ Γεροπέτρος αὐτὴν μόνον μὲ ἀφῆκεν ἡ μητέρα μου, καὶ θαρρῶ ὅτι κανεὶς υἱὸς δὲν ἔλαβε καλλιτέραν κληρονομίαν. Δι' αὐτὸ, εἰς τὴν πυροβολαρχία μὲ ὠνόμαζαν—Ὁ καλόκαρδος.

— Ὑπηρετήσατε εἰς τὸν στρατὸν;

— Εἰς τὸ τρίτον τοῦ πυροβολικοῦ, τὸν καιρὸν τῆς Δημοκρατίας, καὶ ὕστερον εἰς τὴν ἐθνοφυρουάν. Ἦμην εἰς τὸ Ζεμάπ καὶ εἰς τὸ Βατερλώ, ὡσάν νὰ εἰποῦμεν, εἰς τὸ βάπτισμα καὶ εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν τῆς δόξης μας.

Τὸν ἐθεώρουν μετ' ἐκπλήξεως.

— Καὶ πόσων ἐτῶν εἴσθε λοιπὸν εἰς τὸ Ζεμάπ; τὸν ἠρώτησα.

— Ἔως δέκα πέντε ἐτῶν, εἶπε.

— Καὶ ἀπεφασίσατε νὰ ὑπηρετήσετε τόσον νέος;

— Δηλαδὴ οὔτε τὸ ἐφαναζόμην. Ἐγὼ τότε κατεσκευάζα παιγνίδια διὰ τὰ μικρὰ παιδία, χωρὶς νὰ σκέπτομαι ὅτι ἡ Γαλλία εἰσπῶρει νὰ μοῦ ζητήσῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τῇ κατασκευάζω κούκλας καὶ σθούραις. Ἀλλὰ εἰς τὴν Βινσένην εἶχα ἓνα γέροντα θεῖον, τὸν ὁποῖον ἐπήγαινα καὶ ἔβλεπα κάπου, κάπου. Ἦτο παλαιὸς στρατιώτης, μὲ πόδι ξύλινο κ' ἐκεῖνος ὅπως ἐγὼ τώρα, ἀλλὰ σοφὸς ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἤξιζε νὰ γείνη στρατάρχης. Κατὰ δυσυχίαν τὸν καιρὸν ἐκείνον οἱ βαθμοὶ δὲν ἐδίδοντο εἰς ὅσους δὲν ἦσαν εὐγενεῖς. Ὁ θεῖός μου ὁ ὁποῖος ὑπηρετήσε τόσον καλὰ ὅπου ὁ ἄλλος θὰ τὸν ἔκαμεν *πρίγκηπα*, ἀπεσύρθη ὡς ἀπλοῦς ἀνθυπολοχαγός. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸν ἰδῆς μὲ τὴ στολή του, μὲ τὸν σταυρὸν τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, μὲ τὸ ξυλοπόδαρό του, μὲ τὰ ἄσπρα του μουστάκια καὶ τὸ ὠραῖό του πρόσωπον!...

Ὅσakis τὸν ἐπεσκεπτόμην, μοῦ ἔλεγε πράγματα, τὰ ὁποῖα ποτὲ μοῦ δὲν ἐλησμόνου. Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν τὸν εὗρηκα πολὺ σοβαρὸν.

— Πέτρος, μοῦ λέγει, ἔξυρεις τί γίνεται εἰς τὰ σύνορα;

— Ὅχι, ὑπολοχαγέ, τοῦ εἶπα.

— Αἶ, μάθε το λοιπὸν, ἡ πατρίς κινδυνεύει, μοῦ λέγει.

Δὲν κατελάμβανα καλὰ καλὰ, καὶ ἐν τούτοις τοῦτο μοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν.

— Ἴσως ποτὲ σου δὲν ἐσκέφθης τί εἶνε ἡ πατρίς, ἐπανέλαβε, θέσας τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ ὤμου μου· εἶνε ὅλα ὅσα σὲ περικυκλόνουν, ὅσοι σὲ ἀνέθρεψαν καὶ σὲ ἔθρεψαν, ὅλοι ὅσοι σὲ ἠγάπησαν! Αὐτὴ ἡ πεδιάς τὴν ὁποῖαν βλέπεις, αὐταὶ αἱ οἰκίαι, αὐτὰ τὰ δένδρα, αὐταὶ αἱ κόραι αἱ ὁποῖαι περνοῦν ἐκεῖ γελῶσαι, εἶνε ἡ πατρίς. Οἱ νόμοι οἱ ὁποῖοι σὲ προστατεύουν, τὸ ψῆμα τὸ ὁποῖον πληθύνεις μὲ τὸν κόπον σου, οἱ λόγοι τοὺς ὁποῖους ἀνταλάσσεις, ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη ὁποῦ σοῦ ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῆς, εἶνε ἡ πα-

τρεις. Τὸ μικρὸν δωμάτιον ὅπου ἄλλοτε εἶδες τὴν μητέρα σου, αἱ ἀναμνήσεις τὰς ὁποίας σοῦ ἀφῆκε, τὸ χῶμα ὅπου ἀναπαύεται, εἶνε ἡ πατρίς. Τὴν βλέπεις, τὴν ἀναπνέεις παντοῦ. Φαντάσου, παιδί μου, τὰ δικαίωματά σου καὶ τὰ καθήκοντά σου, ὅλους τοὺς ἀγαπημένους σου, καὶ τὰς ἀνάγκας σου, τὰς ἀναμνήσεις σου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην σου, ὅλα μαζὶ ἠνωμένα εἰς ἓν ὄνομα, καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ θὰ εἶνε ἡ πατρίς!

Ἔτρομα ἀπὸ συγκίνησιν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἔχουν δάκρυα ἄφθονα.

— Ἄ! ἐνόησα! ἀνέκραξα· εἶνε ἡ οἰκογένεια, ἀλλὰ πολὺ, πολὺ μεγαλειότερα, εἶνε τὸ μέρος τοῦ κόσμου, ὅπου ὁ θεὸς ἔβαλε τὸ σῶμά μας καὶ τὴν ψυχὴν μας.

— Σωστά, Πέτρε, σωστά, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρον στρατιώτης, λοιπὸν καταλαμβάνεις, δὲν εἶν' ἔτσι; τί τῆς χρεωστοῦμεν;

— Ἄ! βέβαια, τῆς χρεωστοῦμεν τὴν ζωὴν μας· αὐτὸ εἶνε ζήτημα γενναιότητος πλέον.

— Καὶ δικαιοσύνης, παιδί μου, μοὶ εἶπεν ὁ γέρον· τὸ μέλος τῆς οἰκογενείας τὸ ὁποῖον δὲν συνεισφέρει εἰς αὐτὴν τὸ ἀνάλογόν του μέρος τῶν ὑπηρεσιῶν, δὲν ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του καὶ εἶνε κακὸς συγγενής· ὁ σύντροφος ὅστις δὲν ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἐταιρίας του μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις, κλέπτει τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον λαμβάνει, δὲν εἶνε τίμιος ἄνθρωπος· ἐπίσης ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἔχη πατρίδα χωρὶς νὰ ἀναλαμβάνῃ ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις, πράττει ἔγκλημα κατὰ τῆς τιμῆς καὶ εἶνε κακὸς πολίτης.

— Καὶ τί πρέπει νὰ κάμω, ὑπολογαγὲ, διὰ τὰ εἶμαι καλὸς πολίτης; ἠρώτησα.

— Νὰ κάμης διὰ τὴν πατρίδα σου ὅ,τι θὰ ἔκαμνες διὰ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, εἶπε.

Δὲν ἀπήντησα τίποτε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἡ καρδιά μου ἦτο ἐξωγκωμένη καὶ τὸ αἷμα ἀνέβραζεν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μου. Ἄλλ' εἰς τὸν δρόμον, ὅταν ἐπέστρεφα μοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἔβλεπα γραμμένους ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου τοὺς λόγους τοῦ θεῖου μου. Ἔλεγε καὶ ἐγὼ· «Κάμει διὰ τὴν πατρίδα σου ὅ,τι θὰ ἔκαμνες διὰ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου...» Καὶ ἡ πατρίς κινδυνεύει! οἱ ξένοι τὴν προσβάλλουν καὶ ἐγὼ κατασκευάζω σβούραις!...

Ἡ ἰδέα αὕτη τόσον μοῦ ἐκαρφώθη εἰς τὴν κεφαλὴν μου ὅλην τὴν νύκτα, ὥστε τὴν ἐπαύριον ἐπέστρεψα εἰς Βινσένην διὰ ν' ἀναγγεῖλω εἰς τὸν ὑπολογαγὸν ὅτι κατετάχθην ἐθελοντῆς καὶ ὅτι ἀνεχώρουν εἰς τὰ σύνορα. Μὲ ἐνηγκαλίσθη, μ' ἔσφιγξεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ παρασήμου του καὶ ἀνεχώρησα ὑπερήφανος διὰ τὴν πράξίν μου.

Ἴδου πῶς, καλέ μου γείτων, κατετάχθην ἐθελοντῆς τῆς Δημοκρατίας, πρὶν ἀκόμη μοῦ φηρώσουν οἱ ὀδόντες τῆς φρονήσεως».

Ταῦτα πάντα ἐλέχθησαν ἄνευ ἐμφάσεως, μετὰ τῆς φυσικῆς ἐκείνης εὐθυμίας τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες θεωροῦσι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός ταν οὔτε ὡς ἀξίαν, οὔτε ὡς βῆρος. Ὁ Γεροπέτρος ὁμιλῶν ἐνεθουσία οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀλλὰ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Προφανῶς ἐν τῷ δράματι τοῦ βίου του δὲν τὸν ἀπησχόλει τὸ πρόσωπον, ὅπερ ὑπεδύθη, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ δρᾶμα!

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀφιλοκερδείας, τῆς περιφιλαιτίας, μὲ συνεκίνησε. Παρέτεινα τὴν ἐπίσκεψίν μου καὶ τῷ ἔδειξα μεγάλην ἐμπιστοσύνην, ὅπως ἀξιωθῶ τῆς ἰδικῆς του. Μετὰ μίαν ὥραν, ἐγνώριζε τὰ κατ' ἐμὲ καὶ τὰς ἔξεις μου· ἤμην ἤδη παλαιὸς γνώριμός του,

τῷ ὁμολόγησα μάλιστα τὴν δυσἀρεσκείαν, ἢ μοὶ προὔξηνεσε πρὸ τινων στιγμῶν ἡ λάμπιν τοῦ λαμπτήρος του. ἤκουσε τὴν ἐξομολόγησίν μου μετὰ τῆς εὐθυμίας τῶν ἀγαθῶν καρδιῶν, αἵτινες λαμβάνουσι τὰ πάντα ἐκ τῆς καλῆς τῶν ὕψεως. Δὲν μοὶ ὠμίλησε οὔτε περὶ τῆς ἀνάγκης, ἥτις ὑπεχρέου αὐτὸν νὰ ἐργάζεται ἐνῶ ἐγὼ παρέτεινον τὸν ὕπνον μου, οὔτε περὶ οὐδενός· ἀλλ' ἔπληξε μόνον τὸ μέτωπόν του μεμφομένος ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀπεισκευσίαν του, καὶ μοὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐμφράξῃ τὴν διαφυὴν τῆς θύρας του.

Ἡ μεγάλη καὶ ὠραία ψυχὴ, ἐν ἣ οὐδὲν μετατρέπεται εἰς πικρίαν, καὶ ἥτις τὴν ἰσχὴν αὐτῆς φυλάττει μόνον διὰ τὴν καλοκαγαθίαν καὶ τὸ καθῆκον!

15 Ὀκτωβρίου. Σήμερον τὴν πρωτὴν παρετήρουν μικρὰν χαλκογραφίαν, ἣν περιέβαλον ἐγὼ διὰ πλασίου καὶ ἐτοποθέτησα ὑπὲρ τὴν τράπεζαν τῆς ἐργασίας μου· εἶνε σχεδιάσμα, ἐν ᾧ ὁ Γκαρθαρνῆ, σπουδαιογραφῶν, παρέστησε γέροντα στρατιώτην καὶ νεοσύλλεκτον.

Ἐταστικῶς παρατηρῶν τὰς δύο ταύτας μορφάς, οὕτω διάφορον καὶ ζωηρὰν ἐχούσας τὴν ἐκφρασιν, εἶδον ἀμφοτέρως λαβούσας ζῶην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου· τὰς εἶδον κινουμένας, τὰς ἤκουσα ὁμιλοῦσας· ἡ εἰκὼν ἐγένετο ζωντανὴ σκιπὴ, ἥς ἐγὼ ἤμην ὁ θεατής.

Ὁ γέρον στρατιώτης προὔχωρει βραδέως τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ νεαροῦ στρατιώτου στηρίζων. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, διὰ παντὸς κεκλεισμένοι, δὲν ἔβλεπον τὸν ἥλιον ἀκτινοβολοῦντα διὰ μέσου τῶν ἠνθισμένων καστανεῶν. Ἐν τῇ θέσει τοῦ δεξιῶ βραχίονος ἐκρέματο χεῖρὶς κενὴ, καὶ ὁ ἕτερος τῶν μηρῶν ἐπηρείδετο ἐπὶ δρυϊνῆς κνήμης, πρὸς τῆς ὁποίας τὸν ξηρὸν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἤχον ἐπεστρέφοντο οἱ διαβάται.

Τὸ παλαιὸν τοῦτο ἐρσιπίον τῶν πατριωτικῶν ἀγώνων θεωροῦντες οἱ πλεῖστοι ἀνέστηον τὴν κεφαλὴν των μετὰ θλιβεροῦ οἴκτου, καὶ ἐξέφερον μομφὴν ἢ κατάραν.

— Ἴδου εἰς τί χρησιμεύει ἡ δόξα! ἔλεγε χον-

δρός τις ἔμπορος ἀποστρέφων μετὰ φρίκης τὰ ὄμματα.

— Τί ἀξιοθρήνητος χρῆσις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς! ἐπανελάμβανε νέος τις φέρων ὑπὸ μάλης τὸν τινὰ φιλοσοφίας.

— Ὁ στρατιώτης θὰ ἔκαμνε καλλίτερον νὰ μὴ ἄφινε τὸ ἄροτρον του, εἶπεν εἰς χωρικός μετ' ἑθὺς πανοῦργον.

— Δυστυχῆ γέρων! ἐψιθύρισε γυνὴ τις σχεδὸν συγκεκλινημένη.

Ὁ γέρων ἤκουσε πάντα καὶ τὸ μέτωπόν του ἐρρυτιδῶθη· διότι τῷ ἐφάνη ὅτι ὁ ὀδηγός του κατέστη σκεπτικός. Ταραχθεὶς οὗτος ἐξ ὕσων ἐπαναλαμβάνονται περὶ ἑαυτὸν, μόλις ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ γέροντος, καὶ τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἀορίστως θεώμενον τὸ ἐνώπιόν του διάστημα, φαίνεται ὡς ἀναζητοῦν τὴν λύσιν προβλήματός τινος.

Ἐταράχθη ὁ πολὺς μύσταξ τοῦ γέροντος, ὅστις ἐσταμάτησεν ἀποτόμως, καὶ κρατῶν διὰ τοῦ ὑπολειπομένου αὐτοῦ βραχίονος τὸν νέον του ὀδηγόν·

— Μὲ λυποῦνται ὅλοι, εἶπε, διότι δὲν ἐννοοῦν· ἀλλ' ἂν ἤθελα νὰ τοὺς ἀποκριθῶ! . .

— Τί θὰ τοῖς ἔλεγε, πατέρα; ἠρώτησεν ὁ νεανίας περιέργως.

— Θὰ ἔλεγα κατὰ πρότον εἰς τὴν γυναῖκα, ἢ ὅποια λυπεῖται βλέπουσά με, νὰ χύσῃ τὰ δάκρυά της δι' ἄλλας δυστυχίας, διότι ἐκάστη πληγὴ μου μὲ ἐνθυμίζει ἕνα ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς πατρίδος μου. Εἰμπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφιβάλλῃ διὰ μερικίας ἀφοσιώσεως· ἢ ἰδική μου ὅμως εἶνε φανερά. Φέρω ἐπ' ἐμοῦ ἐνδείξεις ὑπηρεσίας γεγραμμένας μετὰ τὸν σίδηρον καὶ τὸν μόλυβδον τῶν ἐχθρῶν. Τὸ νὰ με ταλανίζουσι διότι ἔκαμα τὸ καθήκόν μου, εἶνε ὡς νὰ ὑποθέτουσι ὅτι προτιμότερον ἦτο νὰ τὸ προδώσω.

— Καὶ τί θὰ ἀπεκρίνεσθε εἰς τὸν χωρικὸν, πατέρα;

— Θὰ τῷ ἀπεκρινόμην ὅτι διὰ νὰ ὀδηγῆ εἰρηνικῶς τὸ ἄροτρον του, πρέπει νὰ εἶνε πρότον ἐξησφαλισμένα τὰ σύνορα, καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ὑπάρχουν ξένοι ἔτοιμοι νὰ ἀρπάξουν τὰ σπαρτά του, χρειάζονται βραχίονες διὰ τὴν υπεράσπισίν των.

— Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς νέος ἐκίνει ἐπίσης τὴν κεφαλὴν του μεμφόμενος τὴν τοιαύτην χρῆσιν τῆς ζωῆς.

— Διότι δὲν εἰξεύρει τί δύναται νὰ διδάξωσιν ἡ θυσία καὶ τὰ βιάσανα. Τὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἀναγινώσκει αὐτὸς, ἡμεῖς τὰ ἐφηρμόσαμεν πρακτικῶς χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζωμεν· τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας αὐτὸς χειροκροτεῖ ἡμεῖς τὰς ὑπερησπίσαμεν μετὰ τὴν πυρίτιδα καὶ τὴν λόγχην.

— Καὶ μετὰ θυσίαν τῶν μελῶν σας καὶ τοῦ αἵματός σας· ἐν τούτοις ὁ ἀστὸς ἐκεῖνος βλέπων τὸ ἠκρωτηριασμένον τοῦτο σῶμα ἀνέκραξεν· «Ἰδοὺ εἰς τί χρησιμεύει ἡ δόξα!»

— Μὴ τὸν πιστεύης, υἱέ μου· ἡ ἀληθὴς δόξα εἶνε ὁ ἄρτος τῆς καρδίας· αὕτη τρέφει τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὑπομονὴν, τὴν γενναϊότητα. Ὁ κύριος τῶν ὄλων ἔδωκεν αὐτὴν ὡς ἕνα ἐπὶ πλεόν δεσμὸν μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ νὰ θέλωμεν νὰ ἐκτιμώμεθα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν μας, δὲν εἶνε ὡς νὰ διατρανώμεν πρὸς αὐτοὺς τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν συμπάθειάν μας; Ἡ ἀνάγκη τοῦ θαυμασμοῦ εἶνε μία τῶν ἀπόψεων τῆς ἀγάπης. Ὅχι, ἡ δικαία δόξα οὐδέποτε ἀνταμείβεται ἐπαξίως! Παιδίον, δὲν πρέπει νὰ οὐκτερώμεν τὰ σωματικὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια μαρτυροῦν γενναίαν τινὰ θυσίαν, ἀλλὰ ἐκεῖνα τὰ ὅποια προκαλοῦν αἰκακίαι μας καὶ αἰ ἀνοησίαι μας. Ἀχ, ἂν εἰμποροῦν νὰ δμηλήσω δύνατά, πρὸς ὅσους μοῦ ρίπτουν διαβαίνοντες, βλέμμα οἴκτου, θὰ ἐφώναζον πρὸς τὸν νεανίαν ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τοὺς ὀφθαλμοὺς κατέστρεψαν προῶως αἱ καταχρήσεις· — «Τί ἔκαμες τοὺς ὀφθαλμοὺς σου;» Πρὸς τὸν ἀργὸν ὁ ὁποῖος σύρει μετὰ κόπου τὸ ἐκνευρισμένον σαρκίον του· — «Τί ἔκαμες τοὺς πόδας σου;» Πρὸς τὸν γέροντα, τὸν ὁποῖον ἡ ποδάγρα τιμωρεῖ διότι δὲν ὑπῆρξεν ἐγκρατής· — «Τί ἔκαμες τὰς χεῖράς σου;» Πρὸς ὅλους· — «Τί ἐκάματε τὰς ἡμέρας τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς σᾶς ἔδωκε, τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας ἔσπευε νὰ μεταχειρισθῆτε πρὸς ὄφελος τῶν ἀδελφῶν σας; Ἄν δὲν εἰμπορεῖτε ν' ἀποκριθῆτε, μὴ ἐλεισιολογῆτε πλέον τὸν γέροντα στρατιώτην, ὁ ὁποῖος ἠκρωτηριάσθη ὑπὲρ τῆς πατρίδος· διότι αὐτὸς τοῦλάχιστον εἰμπορεῖ νὰ δεικνύῃ τὰ σημεῖα τῶν πληγῶν του χωρὶς νὰ κοκκινίζῃ ἀπὸ ἐντροπὴν».

16 Ὀκτωβρίου. Ἡ μικρὰ χαλκογραφία μετ' ἔκαμε νὰ ἐννοήσω καλλίτερον τὴν ἀξίαν τοῦ Γεροπέτρου καὶ τὸν ἐξετίμησα περισσότερον.

Πρὸ δλίγου ἐξῆλθε τοῦ ὑπερώου μου δωματίου. Οὐδὲ ἡμέρα παρέρχεται πλέον χωρὶς νὰ ἔλθῃ νὰ ἐργασθῆ παρὰ τὴν πυρᾶν μου, ἢ χωρὶς νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ καθίσω παρὰ τὴν τράπεζαν τῆς ἐργασίας του, ὅπως συνδιαλεχθῶμεν.

Ὁ γέρων πυροβολητὴς εἶδε πολλὰ, καὶ ἐνασμενίζει ἀφηγοῦμενος πάντα ὅσα εἶδε. Περιηγηθεὶς ἔνοπλος ἐπὶ εἰκοσαετίαν τὴν Εὐρώπην, ἐπολέμησεν ἄνευ μίσους, καὶ ὑπὲρ μίας μόνης ἰδέας — ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς ἐθνικῆς σημαίας! Ἡ ἰδέα αὕτη ὑπῆρξεν ἡ δεισιδαιμονία του, ἂν θέλετε, ἀλλ' ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ ἡ σωτηρία του.

Τὸ ὄνομα Πατρίς ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτὸν ὡς περίοπτον κατὰ πάντων τῶν πειρασμῶν. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ φέρειν ἀξιοπρεπῶς μέγα τι ὄνομα θεωρεῖται βάρος μόνον ὑπὸ τῶν χυδαίων φύσεων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν θεωρεῖται ὡς ἐνθάρρυνσις.

— Κι' ἐγὼ εἶχα τὰς στιγμάς μου, μοὶ ἔλεγε προχθὲς, κατὰ τὰς ὁποίας μοῦ ἤρχετο διάθεσις νὰ συμπεθεριάσω μετὰ τὸν διάβολον. Ὁ πόλεμος κάμνει τὸν ἄνθρωπον πολὺ χειρότερον ἀφ' ὅ,τι

εἶνε. Ὄταν κανεῖς ἀκατάπαυστα καίει, καταστρέφει, κρημνίζει, φονεύει, ἡ καρδιά του σκληρύνεται, καὶ τῷ ἔρχονται ἐνίοτε παράδοξοι καὶ ζωηροὶ ἰδέαι. Ἀλλ' ἐγὼ κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνεθυμούμην τὴν πατρίδα, περὶ τῆς ὁποίας μοὶ εἶχεν διημιλήσει ὁ ὑπολοχαγός, καὶ ἔλεγα πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου· «Πέτρε, κύτταξ νὰ φανῆς ἄξιος τῆς πατρίδος σου». Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο κατόπι τὸ ἐπερίπαιζαν! Ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ γελάσουν καὶ μὲ τὸν θάνατον τῆς μητροῦς των, ἔστρεψαν τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ γελοῖον, ὡσάν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος νὰ μὴν ἦτο εὐγένεια ἔχουσα καὶ αὐτὴ τὰς ἀπαιτήσεις της! Τὸ κατ' ἐμὲ ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω ἀπὸ πόσας ἀνοησίας μὲ ἐπροφύλαξεν ἡ ἰδέα «ἄξιος τῆς πατρίδος!» Ὄταν κατακουρασμένος ἀπὸ τὸν κόπον εὐρισκόμην εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν καὶ ἤκουον πυροβολισμοὺς εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἐνίοτε φωνή τις μοῦ ἔλεγεν· «Ἄφησε τοὺς ἄλλους νὰ τὰ διορθώσουν ὅπως εἰμφορέσουν, καὶ φύλαξ σήμερα τὸ δέρμα σου». Ἀλλ' αἱ λέξεις «φανοῦ ἄξιος τῆς πατρίδος» ἀντήχουν ἐντός μου καὶ ἔτρεχον νὰ βοηθήσω τοὺς συστρατιώτας μου. Ἄλλοτε ὅτε ἡ πείνα, τὸ ψῦχος, αἱ πληγαί, μὲ παρῶζον καὶ κατέλυα εἰς τὴν καλύβην κανενὸς Γερμανοῦ μωμφορίου, μοῦ ἤρχετο ὄρεξις νὰ τὸν ξεπαστρέψω καὶ νὰ καύσω τὴν καλύβην του· ἀλλ' ἔλεγον χαμηλοφώνως «φανοῦ ἄξιος τῆς πατρίδος» καὶ ἔφραγε μακρὰν μου πᾶσα ἰδέα φόνου καὶ ἐμπρησμοῦ. Διήλθα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ βασιλεία ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, φροντίζων πάντοτε νὰ μὴν ἀτιμᾶσω τὴν σημαίαν μου. Ὁ ὑπολοχαγός, βλέπετε, μὲ εἶχε μάθει μίαν μαγευτικὴν λέξιν ΠΑΤΡΙΣ! Δὲν ὠφείλομεν μόνον νὰ τὴν ὑπερασπισθῶμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν καταστήσωμεν μεγάλην καὶ ἀξιαγάπητον!

17 Ὀκτωβρίου. Σήμερον ἔμεινα ἐπὶ μακρὸν παρὰ τῷ γείτονί μου· ὄνομά τι τυχαίως λεχθὲν προῦκάλεσε νέαν ἐκμυστήρευσιν.

Τὸν ἠρώτησα ἂν καὶ τὰ δύο μέλη, τὰ ὁποῖα τῷ ἔλειπον, τὰ ἀπώλεσεν εἰς τὴν αὐτὴν μάχην.

— Ὅχι, ὄχι, μοὶ ἀπήντησε. Τὸ κανόνι μόνον τὸ πόδι μοῦ ἐπῆρε· ἀλλὰ τὸ χέρι μοῦ τὸ ἔφραγαν τὰ λατομεῖα τοῦ Κλαμάρτ.

Καὶ ἐπειδὴ τὸν ἠρώτησα τὰς λεπτομερείας·

— Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλούστατον, ἐξηκολούθησε. Μετὰ τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ Βατερλώ, ἔμεινα τρεῖς μῆνας εἰς τὸ φορητὸν νοσοκομεῖον διὰ ν' ἀφήσω καιρὸν εἰς τὸ ζυλοπόδαρό μου νὰ φυτρώσῃ. Μίαν φορὰν, ἐπειδὴ ἤρχισα πάλιν νὰ χωλαίνω, ἔλαβα ἄδειαν ἀπὸ τὸν ταγματάρχην καὶ ἀνεχώρησα εἰς Παρισίους, ὅπου ἤλπιζα νὰ εὕρω κανένα συγγενῆ ἢ φίλον. Ἀλλὰ τίποτε, ὄλοι· ἔφραγαν ἢ ἀπέθαναν· Ὅθ' ἤμην ὀλιγώτερον ζήνος εἰς τὴν Βιέννην, εἰς τὴν Μαδρίτην, εἰς τὸ Βερολίον! Ἐν τούτοις μολονότι εἶχα ἓνα πόδι ὀλιγώτερον νὰ θρέψω, δὲν ἤμην δι' αὐτὸ καὶ

εἰς καλλιτέραν κατάστασιν! ἡ ὄρεξις μοῦ εἶχεν ἔλθει, καὶ τὰ τελευταῖα χρήματα μοῦ εἶχαν φύγει.

Ἀλήθεια, εἶχα ἀπαντήσει τὸν παλαιὸν μου ταγματάρχην, ὁ ὁποῖος ἐνεθυμείτο ὅτι τοῦ ἔσωσα τὴν ζωὴν εἰς Μοντερώ, καὶ μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μὲ προσλάβῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἴξουρα ὅτι εἶχε νυμφευθῆ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅτι εἶχε μέγαρον καὶ ἐπαύλαις· ὥστε εἰμφοροῦν νὰ εἶμαι ἰσοθίως θαλαμηπόλος ἐνὸς ἑκατομμυριούχου, καὶ δὲν μὲ δυσηρέστει τοῦτο. Μοῦ ἔμεινε μόνον νὰ μάθω ἂν δὲν εἶχα τίποτε καλλιτέραν νὰ κάμω. Μίαν ἐσπέραν ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι.

— Ἐλα, Γεροπέτρο, εἶπον μὲ τὸν νοῦν μου, πρέπει νὰ φερθῆς ὡσάν ἄνδρας. Ἡ θέσις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ταγματάρχου δὲν εἶνε ἄσχημη· ἀλλὰ δὲν εἰμφορεῖς νὰ κάμης τίποτε καλλιτέραν; Τὸ σῶμά σου ἀκόμη εἶνε εἰς καλὴν κατάστασιν. Δὲν χρεωστεῖς ἄρᾳ γε ὕλας σου τὰς δυνάμεις εἰς τὴν πατρίδα, ὅπως ἔλεγεν ὁ θεὸς σου ὁ ὑπολοχαγός; Διατί νὰ μὴν ἀρήσῃς κανένα ἄλλον ἀδυνατώτερον ἀπὸ σὲ νὰ λάβῃ αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ ἀπομάχου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διοικητοῦ; Ἐμπρός, στρατιώτα, πῦρ! ἀφ' οὗ σοῦ μένει ἀκόμη μία χεὶρ! Δὲν πρέπει ν' ἀναπαυθῆς πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα.

Καὶ ὑπῆγα καὶ νύχαρίστησα τὸν διοικητὴν μου, ἔπειτα δὲ προσέφερα τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς ἓνα ἄρχαῖόν μου συστρατιώτην, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὸ λατομεῖον τοῦ Κλαμάρτ καὶ ἔλαβε πάλιν τὴν σφύραν τοῦ μαρμαροκόπου.

Κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνας ἤμην ὡς νεοσύλληκτος, δηλαδή ἐγυμναζόμεν μαῖλλον παρὰ εἰργαζόμεν· ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καλὴν θέλησιν τί δὲν κατορθώνει κανεὶς; δὲν ἔγινε μὲν περὶφημος ἐργάτης, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε εἰργαζόμεν ὅπως ἔπρεπε καὶ ἔτρωγα τὸν ἄρτον μου μὲ καλὴν ὄρεξιν, διότι τὸν ἐκέρδιζα εὐχαρίστως. Διότι καὶ ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ βάθος τοῦ λατομείου, ἐφύλαξα τὰς ἰδέας μου. Ἡ ἰδέα ὅτι εἰργαζόμεν ὅσον ἠδύναμην νὰ μεταβάλω τοὺς βράχους εἰς οἰκίας μὲ νύχαρίσκει πάρα πολὺ. Ἐλεγον μὲ τὸν νοῦν μου·

— Θάρρος, Γεροπέτρο, βοηθεῖς εἰς τὸ νὰ γείνη ὠραία ἡ πατρίς σου.

Καὶ τοῦτο μοῦ ἔδιδε θάρρος.

Κατὰ δυστυχίαν μετὰξὺ τῶν συντρόφων μου ὑπῆρχον καὶ μερικοὶ οἱ ὁποῖοι εἶχον πολλὴν ἀδυναμίαν εἰς τὸ κοιναί· καὶ μίαν ἡμέραν εἰς ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν μέθην δὲν διέκρινε οὐδὲ τὴν μύτην του, ἐφραντάσθη ν' ἀνάψῃ τὸ σιγάρου του πλῆσιον μιᾶς ὑπὸνόμου, ἡ ὁποία ἦτο γεμάτη. Ἡ ὑπὸνόμος ἐπῆρε φωτιά, χωρὶς νὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ, βέβαια, νὰ προφυλαχθῶμεν, καὶ ἀνετίναξεν ἐν μυδράλλιον χαλικίων, τὰ ὁποῖα ἐσκότωσαν τρεῖς ἀνθρώπους καὶ μοῦ ἀφήρασαν τὸν βραχιόνά μου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μόνη ἡ χεὶρίς μου μένει!

— Λοιπὸν εὐρέθητε πάλιν χωρὶς ἐπάγγελμα; εἶπον εἰς τὸν γηραιὸν στρατιώτην.

— Δηλαδή έπρεπε ν' αλλάξω, επανέλαβεν ή σύγχως. Τό δύσκολον ήτο νά εύρω έν, εΐς τό όποϊον θά έφθανον πέντε δάκτυλα άντι δέκα. Έν τούτοις τό εύρηκα.

— Ποϊον ;

— Έγσεινα όδοκαθαριστής τών Παρισίων.

— Όδοκαθαριστής !

— Μάλιστα και δέν ήμην διόλου δυσηρεστημένος. Τό σώμα τών όδοκαθαριστών δέν εΐνε τόσο κακώς κατηρητισμένος, όσον φαίνεται. Έπάρχουν εΐς αυτό παλαιά ήθοιοιοί, αΐ όποΐαι δέν κατώρθωσαν νά κάμουν οίκονομΐας εΐς τόν καιρόν των, έμπαρ νά χρεωκοπήσαντες εΐς τό χρηματιστήριον είχομεν μάλιστα και ένα καθηγητήν γυμνασίου, ό όποΐος, άν του έπρόσφερες έν ποτήριον, σου άπήγγελλε προθύμως λατινικά ή στίχους τραγωδιών, κατ' έκλογήν σου. Όλοι αυτοί δέν εΐμπόρουν βέβαια νά διαγωνισθοϋν διά τό βραβεϊόν Μοντυών, αλλά διά τήν πτωχίαν των τοΐς συνεχωροϋντο τά έλαττώματά των, και ή εύθυμία παρηγόρει τήν πτωχίαν. Έμην πτωχός και εγώ, αλλά εύθυμος όπως όλοι. Και εΐς τόν βόρβορον άκόμη τών δρόμων έφύλαξα τήν ιδέαν ότι τίποτε δέν ατιμάζει εΐς όσων εΐμποροϋν νά εΐνε ώφέλιμα εΐς τήν πατρίδα. «Γεροπέτρε, έλεγον, μετά τό σπαθΐ τό σφυρΐ, μετά τό σφυρΐ ή σκούπα' καταβαΐνεις, γέρο μου, αλλά πάντοτε χρησιμεΐεις διά κάτι εΐς τήν πατρίδα».

— Έν τούτοις παρητήσατε επί τέλους τό νέον σας επάγγελμα ; προσέθηκα.

— Διά νά τό αλλάξω μόνον, γείτόνά μου' οΐ όδοκαθαρισται σπανίως έχουν τοϋς πόδας των ξεγνοϋς, και ή υγρασία μου ανανέωσε όλίγον κατ' όλίγον τοϋς πόνοϋς του άληθινου μου ποδός. Δέν εΐμπόρουν πλέον νά τρέχω με τοϋς άλλους όδοκαθαριστάς' ήναγκάστην νά καταθέσω τά όπλα. Ίδου δύω μΐνες άφ' ότου έπαυσα νά εργαζώμαι υπέρ τής υγείας τών Παρισίων. Κατ' αρχάς επαραζαλίστην ! Άπό τά τέσσαρα μέλη μου μόνον ή δεξιά μου χερΐ μου έμενε, αλλά και αυτή είχε χάσει τήν δύναμίν της. Άφ' οϋ έδοκίμασα όλίγον άπ' όλα, εΐξέλεξα τά χαρτόνια, και τώρα κατασκευάζω θήκας διά τά λοφΐα τής εθνοφυλακής. Εΐνε έργον όχι πολύ επικερδές, αλλά τό όποϊον εκαστος εΐμπορεί νά κάμη. Σηκονόμενος εΐς τάς 4 και εργαζόμενος εως εΐς τάς 8 κερδίζω εΐξήντα πέντε λεπτά ! Διά τήν τροφήν και τό ενούκιόν μου εξοδεύω πενήντα' μου μένονν και δέκα πέντε λεπτά δι' εκτακτα έξοδα. Εΐμαι λοιπόν ευτυχέστερος από πολλά βασιλεία, άφ' οϋ κατορθώνω νά φέρω εΐς ίσοζύγιον τόν προϋπολογισμόν μου, εξακολουθώ δε και πάλιν νά υπηρετώ τήν πατρίδα, διότι τή προμηθεύω θήκας διά τά λοφΐα της.

Ταϋτα εΐπών ό Γεροπέτρος με προσείδε γελών, και ή μεγάλη του ψαλΐς ήρχισε νά κόπτη τό πρώσινον ναστόχαρτον τών θηκών του.

Έμεινα συγκεινημένος και σύννοϋς.

Και άλλο μέλος τής ίσοΐας φάλαγγος, ήτις έν τή μάχη του βίου βαθΐζει πρὸς τά πρόσω πρὸς παράδειγμα και σωτηρίαν του κόσμου! Έκαστος τών γενναίων τούτων στρατιωτών έχει τήν πολεμικήν του κραυγήν ! Οϋτος μὲν τήν πατρίδα, εκείνος τήν οικογένειαν, ό άλλος τήν ανθρωπότητα' άλλ'όλοι ακολουθοϋσι τήν αυτήν σημαίαν, τήν σημαίαν τής άφοσιώσεως. Τό ν' αγαπάς τις τι υπέρ εκυτον, ιδου τό μυστήριον παντός ό,τι μέγα. Τό νά δύναται τις νά ζή εκτός τής προσωπικότητός του, ιδου ό σκοπός πάσης γενναίας όρμης !

A. Π. Κ.

Η ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΛΑΣΣΕΓΑΙΕΡ

[Μυθιστορία Ίουλιού Σανδώ.]

Συνέχεια ίδει σελ. 720.

Κατ' αρχάς ό μικρός Σταμπλή έφάνη ανεπίδεκτος ανατροφής' όχι διότι τῷ έλειπεν ή εύφυΐα και ή εύμάθεια, αλλά διότι ήτο εκ τών ατιθάσσων εκείνων φύσεων, εΐς ός ή πρὸς τήν αταξίαν βροπή καταπνίγει πᾶσαν δεξιοτητα. Οθεν τρεΐς παιδαγωγοί, άλλήλους διαδεχθέντες, εΐξήντησαν τήν υπομονήν των και άπαυδήσαντες εκ τής ανενάου πάλης τόν αφήκαν, αφού πρώτον έχασαν και αυτοί τήν τέχνην των. Άπελιπισθεις επί τέλους και αυτός ό Σταμπλή, απεφάσισε νά θέση αυτόν οικότροπον εΐς τι τών λυκείων έν Παρισίους, ελπίζων ότι ό ξηρός άρτος, αΐ τιμαρΐαι και ή στρατιωτική πειθαρχία, ή επικρατοϋσα τότε εΐς τά σχολεία, ήθελον επί τέλους διορθώσει τόν μικρόν εκείνον τύραννον. Άλλ' ό άποχωρισμός δέν εγένετο άνευ σπαραγμοϋ, διότι ό Βερνάρδος, καιτοι τοιοϋτος ών, ήτο ή χαρά, ή υπερηφάνεια και ή λατρεία τής μητρός του' και ότε έφθασεν ή ώρα τής αναχωρήσεως, ή καλή γυνή ήσθάνθη τήν καρδίαν της ραγιζομένην' έλαβε τό τέκνον της εΐς τάς άγκάλας της και θλίβουσα αυτό τό ενηγκαλίσθη με τό προαισθημα ότι δέν θά τό επανΐδη πλέον.

Και αληθώς ή άτυχής μήτηρ δέν επανείδε τό τέκνον της' ή υγεία της εΐξήσθηνει επαισθητῶς, διότι συνειθισμένη, ως ήτο, εΐς τόν εργατικόν βίον επασχε μένουσα άργή. Και τήν μεν ήμέραν επλανάτο εντός τών αίθουσών, ως ψυχή έν τῷ άδη, τήν δε νύκτα, εάν τῇ επήρχετο ενίοτε ό ύπνος, έβλεπε πάντοτε εΐς τό όνειρόν της τήν μαρκησιαν ζητοϋσαν ελεημοσύνην πρὸ τής θύρας του μεγάρου της. Μόνος ό Βερνάρδος της έδιδε περι αυτήν ζώην, φαιδρότητα και κίνησιν' όθεν άφ' ότου ή οικία επαυσεν αντηχοϋσα εκ τών εύθύμων κραυγών του, άφ' ότου ή τεθλιμμένη μήτηρ δέν ήσθάνετο πλέον πλησίον της τό μικρόν της τέκνον, όπερ τήν εΐζάλιζε και τήν διεσκέδαζε, κατελήθη υπό μαρασμοϋ και μελαγχολίας. Ο σύζυγός της δέν παρετήρησε τοϋτο άμέσως, διότι είχε